

Σ Ο Λ Ω Μ Ο Σ

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΣΕΙΣΜΟΝ

Τόσο σὲ νοιώθω μέσα ἔς τὴν ψυχὴ μου
Ποῦ τώρα τρέμω μήπως καὶ σὲ χάσω
Στῶν στίχων μου τὴ γύμνια, ποιητὴ μου,
Ἄπ' τὴ ζεστὴ φωλιά σου ἂν σ' ἀνεβάσω.

Βαθειὰ κ' ἐσὺ μέσα ἔς τὸ νοῦ κλεισμένη
Ἐκρυβες τὴν Ἰδέα, λάμψη θεία,
Κ' ἐκύτταξες μὲ στίχους καμωμένη
Νὰ τῆς εὐφρῆς μιὰν ἄξια κατοικία.

Μὰ μέσα σου ξυπνοῦσε ξαφνικὰ
Ἡ Φαντασία, δύναμη γεμάτη,
Κι' ὅ,τι ἔχτιζες ἐσὺ πονετικά,
Τὸ γκρέμιζε σὰ χάρινο παλάτι.

Ὅ,τι ἔχτιζες... Κ' οἱ στίχοι σου ἦταν ἓνα
Μὲ τὸ πολυάνθο νησί σου· κρίνα
Ἦταν, μοσκιές, γιούλια, στεφανωμένα
Μὲ μιὰ χλωμὴ ἐνὸς ἄλλου κόσμου ἀκτίνα.

Ἀλλὰ γιὰ τὴν Ἰδέα, λάμψη θεία,
Δὲν ἔφταναν τῶν στίχων σου τὰ κάλλη·
Γιατ' ἦταν ἡ δική σου Φαντασία
Παράξενη, ἀνυπόταχτη, μεγάλη.

Γι' αὐτὸ ἔς τῶν τραγουδιῶν σου τὸ βιβλίο,
Σκόρπιοι, ριγμένοι σὰν ἀπὸ τὴν τύχη,
Μισόπλαστοι, ἓνας ἓνας, δύο δύο,
Μαζὶ ἀστράφτουν καὶ σβύνουν τόσοι στίχοι.

Στίχοι, σὰν περιστέρια χωρὶς ταῖρι,
Στίχοι, ταιράκια, μὰ χωρὶς φωλιά,
Στίχοι, σὰ ρόδου φύλλα ποῦ τ' ἀγέρι
Τὰ σκόρπισεν ἀπ' τὴν τριανταφυλλιά.

Στῆς θάλασσας ἐπάνω τὰ νερὰ
Ἐνας τεχνίτης μ' ἐπουράνια γνῶσι
Βαρὺν ἀγῶνα εἶχε μιὰ φορὰ
Παλάτι πέτρινο νὰ θεμελιώσῃ.

Τὸ πέτρινο παλάτι τὴν ἡμέρα
Στὰ κύματα χτιστὸ φεγγοβολοῦσε·
Μὰ ὅταν ἡ Νύχτ' ἀπλώνεται κεῖ πέρα
Πεισματάρη Νεραΐδα τὸ χαλοῦσε.

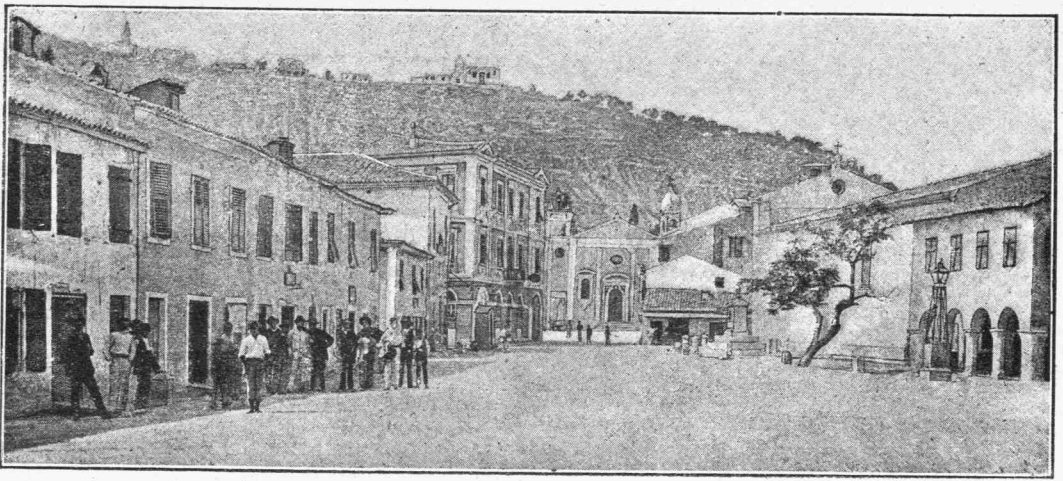
Νίκησεν ὡς τὸ τέλος ὁ τεχνίτης,
Καὶ ρίζωσε τὸ θαῦμα του ἔς τὸ κύμα...
— Ἐσὺ, πρὶν νὰ νικήσῃς τὴν ὀρμὴ τῆς,
Ἄχ! ἡ Νεραΐδα σ' ἔβαλε ἔς τὸ μνημα!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Λευκὴ, μακροτάτη ταινία οἰκιῶν, διακοπτομένη ὑφ' ἐνὸς χαριεστάτου ἀκρωτηρίου καὶ πάλιν ἀκολουθοῦσα ὀπισθεν αὐτοῦ, μέχρις οὗ χάνεται ἐν μέσῳ βαθυστίων κήπων, πολύγωνοι ἰταλικοὶ πύργοι κωδωνοστασιῶν, παλαιὰ ἐκκλησίαι, στεναὶ ὁδοί, ἐνετικά μέγαρα φέροντα εἰς τὴν βράχιν των αἰῶνας ὀλοκλήρους, θάλασσα θωπεύουσα ἡρέμα μαγευτικὰς ἀκτᾶς, βουρὰ πράσινα καὶ ὄρη γλαυκὰ, ἔα καὶ ῥόδα, ἄνθρωποι αἰωνίως μειδιῶντες καὶ πάντοτε ψάλλοντες ἄσματα ἔρωτος, στίχοι τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Φωσκόλου, στροφαὶ τοῦ Κάλβου, ὅλα ταῦτα εἶχον πλάσει εἰς τὴν διάνοιά μου, μιὰν γλυκεῖαν, μιὰν δροσερὰν ἀνάμνησιν τῆς Ζακύνθου. Καὶ ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη ἔμεινε ζωντανὴ ἐν ἐμοὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐπάτησα τὴν ἀνθόσπαρτον γῆν τῆς, καὶ περιῆλθον τὴν πλατεῖαν Ῥούγαν, τοὺς στενοὺς τῆς δρομίσκου, ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν τῶν ὀπίσθων ἔβλεπον γλαυκὰ ὄμματα καὶ κόμας μεταξίνους, καὶ ἀπὸ ἐκάστην γωνίαν καὶ ἀπὸ κάθε παράθυρον ἐζήτουν νὰ μαντεύσω τὸν χαρακτήρα τῆς κοινωνίας ἐκείνης, τῆς ἰδιορρυθμοῦ, τῆς καλλιτεχνικῶς μορφωμένης, τῆς ζωσῆς μὲ τὰ ἄσματα, τῆς τρελλαινομένης διὰ τὴν Τραβιάταν, τῆς μεθυσκομένης ἀπὸ τοὺς ἤχους τῆς κιθάρας, τῆς γεννησάσης τὸν Σολωμόν, καὶ τὸν Φωσκόλον, καὶ τὸν Κάλβον.

Εἰς τὰ βᾶθη τῶν ἀναμνήσεών μου τούτων χίλια ἄλλα εἰκόνες συνεχέοντο, λειμόνες πράσινοι, ἀμπελλῶνες ἀτελεύτητοι, ἀνθῶνες μεθυστικοί, λόφοι ἐλαιοστερεῖς, νησίδια σμαράγδινα, χωρικῶν μορφαὶ ἡλιοκαεῖς, εὐσταλεῖς παρθέναι τῶν ἀγρῶν, λευκάζοντα χωρία, εἰκόνες εἰδυλικά καὶ πλήρεις χαρμονῆς καὶ μαγείας, ἀπετέλουν τὴν Ζάκυνθον, ὡς τὴν εἶδον, ὡς τὴν ἀπῆλαισα, ὡς τὴν ἐθαύμασα ἄλλοτε.

Αὐταὶ ἦσαν αἱ ἐντυπώσεις μου, πρὸ ὀλίγων ἀκόμῃ ἡμερῶν, ὅτε τὰ κύματα μελανὰ ἔδερον τὸ μικρὸν σκάφος τοῦ ἀτμοπλοίου, ἐφ' οὗ μετέβαινον πάλιν εἰς Ζάκυνθον ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ πλατάνισμα τῶν ἤχων τῆς συμφορᾶς, οἵτινες ἔφερον μέχρις ἐμοῦ στεναγμούς καὶ οἰμωγὰς ἀναμιγνυόμενας μὲ κρότους καταρρεόντων οἰκοδομημάτων καὶ ἡ φρικαλέα τοῦ ὀλέθρου εἰκὼν διεγράφετο ζωηρὰ ἐνώπιόν μου, ἀπομακρύνουσα τὴν τερψίθυμον ἐκείνην ἀνάμνησιν, ἣν ἐτήρουν μυστικά εἰς τὴν μνήμην μου μὲ ἄνηθ καὶ ἀκτίνας πλαισιουμένην. Ὅλα συνετέλουν νὰ καταστήσωσι ζωοφρεωτέραν τὴν εἰκόνα ἣν προησθάνομην ὅτι θὰ ἔβλεπον. Ὁ οὐρανὸς μέλας ἔβρεχεν ἀδιακόπως ἡ δὲ θάλασσα μαινομένη ἐζήτει νὰ καταβροχθίσῃ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο σκάφος, ὅπερ μετέφερον ἄρτον καὶ στέγην εἰς τὸν πεινῶντα καὶ ἄστεγον ἐκεῖνον λαόν. Ἡ φαιδρὰ τῆς Ζακύνθου εἰκὼν δὲν ἐπαρουσιάζετο πλέον εἰς τὰ ὄμματα μας. Οἱ λαμνοκόποι δὲν μᾶς ἐδέχθησαν μὲ τὰ γιούλια, οὐδὲ ἡ ταινία τῶν οἰκιῶν λευκογελῶσα μᾶς ἐχαίρετιζεν. Ἡ σκιά τοῦ πένθους περιπλανᾶτο ἐπὶ τῆς νήσου, τὰ δὲ μακρὰν ἐνεδρεύοντα χωρία ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἐκρύβθησαν ἀπὸ τὸν φόβον των, ἀπὸ δὲ τῆς κοιμωμένης ἐκείνης πόλεως ἀνήρχοντο ὑψηλὰ καὶ ἐπλήρουν τὴν ἀτμοσφαῖραν αἱ ἀπέλπιδες στοναχαὶ καὶ αἱ δεήσεις τῶν περιδεῶν κατοίκων. Εἰς τὴν Strata marina καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Λομβάρδου διεκρίνοντο στρατιωτικὰ σημεῖα διήκουσαι μέχρι τῆς πλατείας τοῦ ποιητοῦ, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν ἔφθανε μέχρις ἡμῶν ὁ βραχνὸς ἤχος τῆς σάλπιγγος. Ἐφαίνετο ὡς νὰ κατηυλισθῆ ἐκεῖ στρατός, ὡς νὰ διέτρεχεν ἡ νήσος κίνδυνον καὶ ἐπρόκειτο νὰ τὴν ὑπερασπίσωσιν οἱ διανυκτερεύον-

Κεντρική οδός μεταξύ των δύο Ηλατειών

τες υπό τας σκιηράς εκείνας όπλιται. Ως έπάτησα όμως επί τής ακτής, ή άπάτη διελύθη κλαυθμοί με προσέβαλον εισηλλον εις τινα σκηνήν και εύρέθη εν μέσω συσπειρωμένης οικογενείας, τρόμφω συνεχομένης, έχούσης τήν σκηνήν εκείνην ως μόνον της στέγασμα, ενώ παγερά ή πνοή του άνέμου έσύριζε και ή ύγρασία εισέδουε μέχρι των όστέων, όλου εκείνου του έσμου των άπηλπισμένων γυναικών, με τά οιδαλέα όμματα, με τά ώχρά πρόσωπα, με τας τρεμούσας σιαγόνας, με βράχη άντί ένδυμάτων, αίτινες έκλαιον από τδ ψυχράς, και έλειποθύμουν από τήν πείναν. Η δυστυχία εκείνη έκλόνισε τήν ψυχήν μου Ησθασμένη ότι μία στιγμή μόνη αφήρασα εν από τας δυστυχισμένας εκείνας ψυχάς κάθε χαράν και τας έσώρευσε εν εκεί κώτωθεν μιās στρατιωτικής σκηνης ίνα κλαίωσι τήν χαράν ήτις ταίς έππερύγισεν, ίνα αισθανθώσι τήν συμφοράν πιέζουσαν αυτάς μέχρις ού να τείνωσι τήν χείρα επείτιδα και ψιθυρίσωιν εις τούς διαδάτας: Πεινούμεν.

Τήν εικόνα ταύτην φέρει τέτην από τής σκηνης εκείνης εις όλας τας σκηνας και εις όλα τά υπόγεια των κατρεουσών οικιών, από τής πλατείας του Ποιη του εις τά καντούνια τής άγίας Τριάδος, και από τά καντούνια εις τά χωρία και έχετε ζωντανήν τήν εικόνα τής δυστυχίας, ήτις δέρει εκεί πέραν χιλιάδας αδελφών μας. Διότι έκάστη κατεριπωθείσα οικία ένγένετο σκηνή σπαρρακτικού δράματος άπολεσθείσης εύτυχίας. Καί αι οικίαι όλα διαρραγεΐται, με πεσμένας πλευράς ή κείμεναι έρείπια κατά γής παρουσιάζουσι εις τά όμματα των περιτρόμων άνθρώπων συντρίμματα θλιβερά, ό,τι είχον από χρόνων μακρών εν στερήσει συναθροίσει. Άλλά μέσα εις τά έρείπια εκείνα των άγαπημένων οικιών, ένγενήθησαν οι πατέρες των και οι πάποι των. Μέσα εις εκείνα τά σπίτια είδον γεννηθέντα τά τέκνα των και ήκουον πληρουμένους τούς θαλάμους

των με τά άσματα των θυγατέρων των και με των νηπίων των τά λαλήματα. Καί τά σπίτια εκείνα τά ήγάπων, αλλά τώρα τά βλέπουν διερρηγμένα πανταχόθεν και επικρατούμενα άπειλητικά ως να θέλουν να γίνωσι τάφοι των.

Τίποτε δέν τούς αφήκεν ο σεισμός. Εάν έστανται αι οικίαι όρθια ακόμη, έν αν προσόψεις των φαίνονται ως να μή τας έθιξε του όλέθρου ή σφοδρότης, ένδον οι τοίχοι διεσκαλεύθησαν, αι όροφαι διερράγησαν και ή άδιά-

λειπτος δόννησις του εδάφους καταρρίπτει τά απομεινάρια εκείνα των τοίχων, και έξαλείφει και τήν τελευταίαν ακόμη έλπίδα. Αί όδοι πολλαχού καταντούν άδιάβατοι εκεί όπου άλλοτε διήρχοντο οι έρασταί ζητούντες τούς θελκτικούς όφθαλμούς βρεμβαζούσης κορασίδος, τώρα περιδεείς διαβαίνουν προσέχοντες εις τά βήγματα των οικιών, εις τας σαλευομένας δοκούς, εις τούς εξηρηρωμένους έξώστιας. Άλλ' ή άγάπη του οικου υπερισχύει ένιστε του κινδύνου και βλέπετε μέσα εις εκείνους τούς αίωρουμένους τοίχους, διαμενούσας ακόμη οικογενείας αίτινες άπεφάσισαν να ταρῶσι μετά των οικιών των μάλλον ή να έγκαταλείψωιν αυτάς, ζη-

Η κατοικία του Σολωμού

τούσαι τήν άμφίβολον σκέπη τής στρατιωτικής σκηνης. "Ότε δέ τά νέφη διαλύονται και ο ήλιος εύεργετικώς ρίπτει τας ακτίνας του επί των θυμάτων εις τά χαλάσματα εκείνα, αι γυναίκες εισχωρούν μέχρι των κατοικιών των, ζητούσαι ό,τι έγκατέλιπον καθ' ήν στιγμήν έκφρονες κατέφυγον εις τας όδους με τεταμένους βραχιόνιας και συνημμένας χείρας έξαιτούσαι άνωθεν βοήθειαν ως να μή ήλιπζον πλέον ταύτην εκ τής αστόργου γής. "Όσοι ήσαν εκεί τήν τρομεράν εκείνην προίαν διηγούνται ότι είδον γυναίκας με πρόσωπα διεστραμμένα εκ του τρόμου, άλλας τυπτούσας με τας ένδαρμένας χείρας των τάς κεφαλάς των, όταν είδον περιπεσούσας έαυτάς εις τήν έσχάτην ένδειαν. Διότι ο

Ἡ Πλατεῖα Ρούγα

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Ὅλιγαι λέξεις ἐκφώνησιν ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν Ζακύνθιων προεδπεριδί τοῦ Παροναδόου.

Δὲν ἔσεισαν μόνον τῆς μυροδόλου Ζακύνθου τὸ ἔδαφος τὸ εὐανθὲς οἱ χειμέριοι σεισμοὶ τοῦ Ἰανουαρίου, ἀλλ' ἐκλόνησαν τὴν γῆν ὅλην τὴν ἑλληνίδα, καὶ ἔσπειραν τὸ πένθος εἰς πᾶσαν καρδίαν ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ. Συνέβη εἰς τὸ ἔθνος ὅλον ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τῷ θλιβερῷ ὅ τι συμβαίνει εἰς πόλιν ἀποβαλοῦσαν ἐκ θανάτου τὴν εὐειδεστάτην καὶ καλλικωματώτην τῶν παρθένων καὶ βλέπουσαν ὠχρὰν καὶ ἀκίνητον ἐπὶ φερέτρῳ νεκρικοῦ τὴν εὐθαλίη τῆς χθὲς παι-

σεισμοὺς ἐκεῖνος οὐδενὸς ἐφείσθη. Καὶ τὴν μικρὰν οἰκίαν ἀκόμη μὲ τὰ δύο μικρὰ δωμάτια, ὅπου ἐγεννήθη ὁ ποιητὴς τῶν «μνημάτων» καὶ τὸ λευκὸν ἐκεῖνο σπιτάκι ὅπου ὁ Σολωμὸς ἐμελλεσε τὰς στροφὰς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὸν γθαμαλὸν ἀκόμη ναΐσκον, ὅπου ὁ Κολκοτροφῶνης ὠρκίσθη καὶ ἀπῆλθε τῆς ἀνθοστεφοῦς νήσου ἵνα οδηγήσῃ τοὺς ζευγηλάτας τοῦ Μωρέως εἰς τὴν δόξαν καὶ εἰς τὴν νίκην, καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ μνημεῖα τῆς ἐθνικῆς δόξης τὰ ἐτραυμάτια καὶ λειποψυχισμένα κλίνουσι ὑπὸ τὸ βῆρος τῆς συμφορᾶς ἀλλ' ἀντέχοντα ἀκόμη. Παντοῦ ἐρείπια, παντοῦ συντρίμματα, παντοῦ θλίψεις. Καὶ ἀπὸ τὰ ἐρείπια ταῦτα προβάλλει ὠχρὰν τὴν μορφήν τῆς ἡ ἔνδεια εἰς τὸ πρόσωπον γυμνοπόδων παιδίων ἐξαιτούτων τὸν ἄρτον. Ἡ φιλάνθρωπία ζητεῖ νὰ ἐνσταλάξῃ παρηγορίαν εἰς ταῦτα. Καὶ ἡ αὐταπάρνησις ὀλίγων φιλάνθρώπων ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς ἀστέγους ἐκεῖνους. Ὅπου κατοικεῖ ὁ ὀλεθρος καὶ ἡ συμφορὰ τανύει τὰς μελανάς τῆς πτέρυγας, ἐκεῖ λευκὴ καὶ ἡ φιλευσπλαγγία πτερυγίζει σπογγίζουσα τὰ δάκρυα καὶ φέρουσα τὸ ἐκλειψαν μειδιᾶμα εἰς τὰ παιδικὰ χεῖλη. Ἡ φιλάνθρωπία ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Φόρστερ, ἡ ἀγαθοεργία ὑπὸ τὸ ῥάσον τοῦ Δὸν Ῥιβέλη.

Τὸ ἔδαφος ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ σείεται καὶ ὁ χειμῶν δὲν ἔπαυσε νὰ μαστίζῃ τοὺς ἀπέλπιδας. Τὴν νύκτα ἐν μέσῳ τῆς ἡσυχίας τῶν ἐγκαταλειμμένων οἰκιῶν, ἀκούονται μακρόθεν οἱ κρότοι τοίχων καταρρεόντων, οἵτινες καθιστῶσι σκληροτέραν τῆς νυκτὸς τὴν φρίκην, οἱ δὲ νευροπαθήσαντες κάτοικοι, ἐν ψυχολογικῇ ταραχῇ εὐρισκόμενοι τρέμουν καὶ ἐκ τοῦ φόβου, τρέμουν καὶ ἐκ τοῦ ψύγους. Τρέμοντας καὶ γυμνητεύοντας τοὺς ἀφῆκα προχθὲς ἀκόμη, ἐν μέσῳ τῶν ἐρείπιων τῶν, ἡ δὲ εἰκὼν τῆς ἀνθοστεφοῦς νήσου δὲν μοῦ παρίσταται πλέον λευκογελῶσα καὶ πλαισιουμένη μὲ ναρκίσοις. Ἡ Ζακύνθος σπαραγμένη, τρέμουσα, πεινώσα, γυμνητεύουσα μὲ ἀκολουθεῖ, ὡς νὰ λέγῃ ἡ συμφορὰ ἔχει δικαιώματα ἀπάναντι τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς εὐτυχίας. Τὴν χερὰν καὶ τὴν γαλήνην ἦν ἀπόλεσε θ' ἀργήσῃ νὰ ἐπανεῦρη καὶ οὔτε δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ τὴν παράσχωμεν πλήρη εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Σολωμοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀγάπην μας θὰ εὕρῃ ἀνακούρισιν, ἀλλὰ εἰς τὴν στοργὴν μας θὰ εὕρῃ παρηγορίαν.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Οὔγος Φώσκολος

δίσκην, ἥτις ἦτο τὸ ἀριστον αὐτῆς ἐγκαλλώπιμα, καὶ ἠύφραινε διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς, καὶ ἐγαλήνιζε διὰ τοῦ γέλωτός τῆς. Ἡ Ζακύνθος εἶνε ὁ κῆπος τοῦ Ἴονίου, εἶνε τὸ ἄσμα καὶ ὁ γέλως τῆς Ἑλλάδος.

Πῶς νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, εἰς ὃν ἐνέπηξαν τὴν καλίαν αὐτῶν αἱ Μοῦσαι, κείται ἡ ἀπέριπτος στέγη, ὑφ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Φώσκολος, ὅστις